

Milika MIRKOVIĆ*

MEHANIČKO KRETANJE STANOVNIŠTVA U CRNOJ GORI U XXI VIJEKU

Sažetak: Migracije se mogu povezati sa nastankom čovječanstva. Različite okolnosti i činioci su uticali na seljenje stanovništva iz jednog mjesta u drugo. Migratorna kretanja između opština i regiona u Crnoj Gori su se posljednjih godina intenzivirala. Takođe, doseljavanje stanovništva iz drugih zemalja je raslo u posljednje tri decenije. S tim u vezi su u radu analizirane unutrašnje migracije Crne Gore za period od 2000. do 2016. godine i imigracije u Crnu Goru iz drugih zemalja. Cilj rada je da prikaže karakteristike mehaničkog kretanja stanovništva unutar Crne Gore sa različitih aspekata, prije svega veličinu i smjer migratornih kretanja, polnu i starosnu strukturu migranata, kao i demografske, ekonomske i socijalne aspekte migracija. Takođe, analizirane su i posljedice migratornih kretanja između regiona u Crnoj Gori kako na mjesto doseljenja, tako i na mjesto odseljenja.

Cljučne riječi: *unutrašnje migracije, imigracija, stanovništvo, migracioni saldo*

Uvod

Migracije su usko povezane sa istorijom čovječanstva. Od samog nastanka, ljudi su se selili iz jednog u drugi kraj. Razlozi seljenja mogu biti različiti: nemogućnost nalaženja posla, siromaštvo, nizak nivo privređivanja i prinosa, niske zarade, obrazovanje i sticanje specijalizacije, klimatski uslovi, ali i politička nestabilnost, ratovi i drugi vidovi prisile.

Migracije ili mehaničko kretanje stanovnika može se shvatiti kao prostorna pokretljivost, odnosno prostorna mobilnost stanovništva¹. Prilikom računanja broja odesljavanja i doseljavanja uzima se u obzir mijenjanje stalnog mjesta prebivališta, tako da se migracije mogu definisati kao preseljenje osobe iz rodnog mjesta ili prethodnog mjesta stalnog boravka u mjesto doseljenja ili u novo

* Milika Mirković, Institut za strateške studije i projekcije — ISSP, Podgorica; Univerzitet Donja Gorica — UDG, Podgorica

¹ Wertheimer Baletić Alice (1999), *Stanovništvo i razvoj*, Mate, Zagreb, str. 281.

mjesto stalnog boravka pod uslovom da je riječ o preseljenju trajnog karaktera². U zavisnosti od broja doseljavanja i iseljavanja u zemlju i iz jedne zemlje, mehaničko kretanje stanovništva djeluje na rast ili pad ukupnog broja stanovnika.

U zavisnosti od kriterijuma koji se uzima, u literaturi postoje različite podjele migracija. Jedna od značajnih podjela, shodno kriterijumu državne pripadnosti, jeste podjela na spoljne i unutrašnje migracije. Kod spoljnih migracija prostorna jedinica posmatranja je država i posmatra se pokretljivost stanovništva van granica zemlje, dok se unutrašnje odnose na pokretljivost stanovništva unutar granica države. Kod unutrašnjih migracija, koje su predmet ovog rada, razlikuju se doseljeno lice, odnosno lice koje je prijavilo prebivalište u nekom mjestu u Crnoj Gori, a njegovo je prethodno prebivalište bilo u drugom mjestu u Crnoj Gori, i odseljeno lice koje je odjavilo prebivalište iz nekog mjesta u Crnoj Gori s namjerom da ga prijavi u drugom mjestu u Crnoj Gori.

U ovom radu je analizirano mehaničko kretanje stanovništva unutar Crne Gore, kao i imigracije u Crnu Goru iz drugih zemalja. Dakle, analizirani su veličina i smjer emigracija i imigracija, polna i starosna struktura migranata, kao i demografski, ekonomski i socijalni aspekti migratornih kretanja i uticaj migracija na mjesto doseljenja i mjesto odseljenja.

Osnovni izvor podataka su demografska istraživanja MONSTAT-a, prije svega Popis stanovništva, domaćinstava i stanova iz 2003. i 2011. godine, kao i saopštenja o migratornim kretanjima unutar Crne Gore.

1. Karakteristike i struktura unutrašnjih migracija

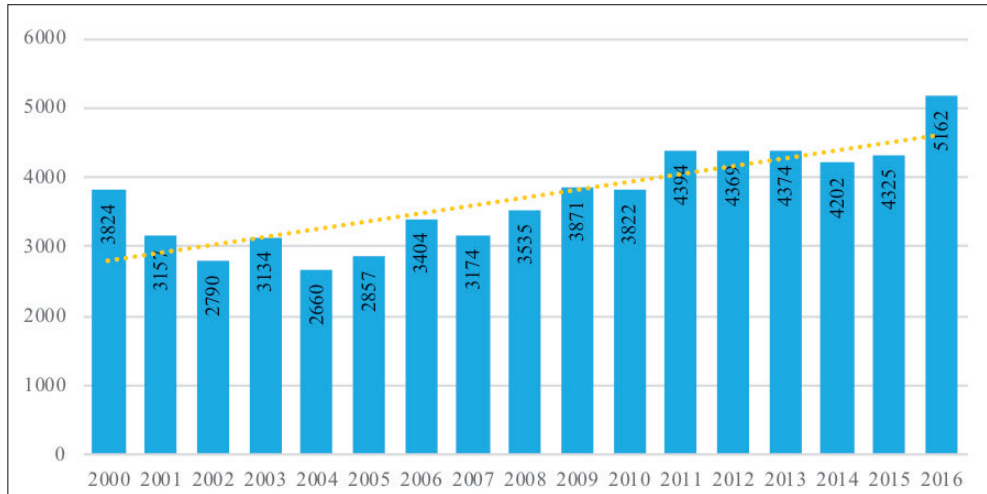
Migracija je promjena u vremenu.³ Pored demografskih, migracije imaju i socijalne efekte. Migratorna kretanja utiču na starosnu i polnu strukturu stanovništva kako u mjesto porijekla, tako u mjestu doseljenja. Odseljavanje mlade populacije može imati uticaja na smanjenje stopa fertiliteta i nataliteta u mjestu porijekla, dok će sa druge strane uticati na potencijalno povećanje u krajnjoj destinaciji.

Unutrašnje migracije u Crnoj Gori predstavljaju prostornu pokretljivost stanovništva među opštinama i regionima. Literatura iz oblasti demografije i mehaničkog kretanja stanovništva ukazuje da je kretanje stanovništva između opština, odnosno regiona posljedica, prije svega različitog nivoa privredne

² *Ibid.*, str. 282.

³ Šimčević V, Gogala M. (2005), Demometrijski migracijski modeli, Migracijske i etničke teme, Zagreb, str. 368.

Grafik 1. Ukupne unutrašnje migracije u Crnoj Gori u periodu od 2000. do 2016. godine

Izvor: MONSTAT

razvijenosti. Veće razlike utiču na intenziviranje migracija. Na to upućuju podaci o unutrašnjem kretanju stanovništva u Crnoj Gori u periodu od 2000. godine, gdje su izražene migracije u pravcu sjever — jug.

U posmatranom periodu ukupan obim migracija se povećavao. Ukupna migratorna kretanja između opština su rasla po prosječnoj godišnjoj stopi od 1,8%. Najveća prostorna pokretljivost stanovništva je zabilježena 2016. godine, kada je 5.162 stanovnika promijenilo mjesto prebivališta. U odnosu na 2004. godinu, kada je zabilježen najmanji broj migracija, obim unutrašnjih migracija je u 2016. skoro dupliran. Rast mobilnosti stanovništva je prije svega posljedica rasta ekonomije u posljednjih deceniju i po.

Posmatrano po regionima, tokom cijelog perioda migracioni saldo, koji predstavlja razliku između doseljenja i odseljenja, u sjevernom regionu⁴ je bio negativan. Sa druge strane, u središnjem i primorskom regionu je broj doseljavanja bio veći od broja odseljavanja. Najveća razlika između doseljavanja i odseljavanja je zabilježena 2013. godine, kada je iz sjevernog regiona emigriralo 1.753 stanovnika u središnji i primorski region, što je pet puta više od broja imigracija u sjeverni region iz druga dva.

⁴ Sjeverni region čini 13 opština: Andrijevića, Berane, Bijelo Polje, Gusinje, Kolašin, Mojkovac, Petnjica, Plav, Pljevlja, Plužine, Rožaje, Šavnik i Žabljak; središnji region čini Glavni grad Podgorica, Prijestonica Cetinje i opštine Nikšić i Danilovgrad; primorski region čine opštine Bar, Budva, Herceg Novi, Kotor, Tivat i Ulcinj.

Tabela 1. Migracioni saldo i stopa neto migracionog salda po regionima u Crnoj Gori u periodu 2004–2016. godine

	<i>Migracioni saldo</i>			<i>Stopa neto migracionog salda</i>		
	<i>Sjeverni region</i>	<i>Središnji region</i>	<i>Primorski region</i>	<i>Sjeverni region</i>	<i>Središnji region</i>	<i>Primorski region</i>
2004.	-844	510	334	-4,3	1,8	2,3
2005.	-809	531	278	-4,2	1,9	1,9
2006.	-1136	776	360	-6,0	2,8	2,5
2007.	-1031	593	438	-5,5	2,1	3,0
2008.	-1227	563	664	-6,5	2,0	4,5
2009.	-1289	571	718	-6,9	2,0	4,9
2010.	-1249	525	724	-6,9	1,8	4,9
2011.	-1407	768	639	-7,9	2,6	4,3
2012.	-1254	808	446	-7,1	2,7	3,0
2013.	-1415	1025	390	-8,1	3,5	2,6
2014.	-1186	668	518	-6,9	2,2	3,4
2015.	-1189	671	518	-6,9	2,2	3,4
2016.	-1085	502	583	-6,4	1,7	3,8

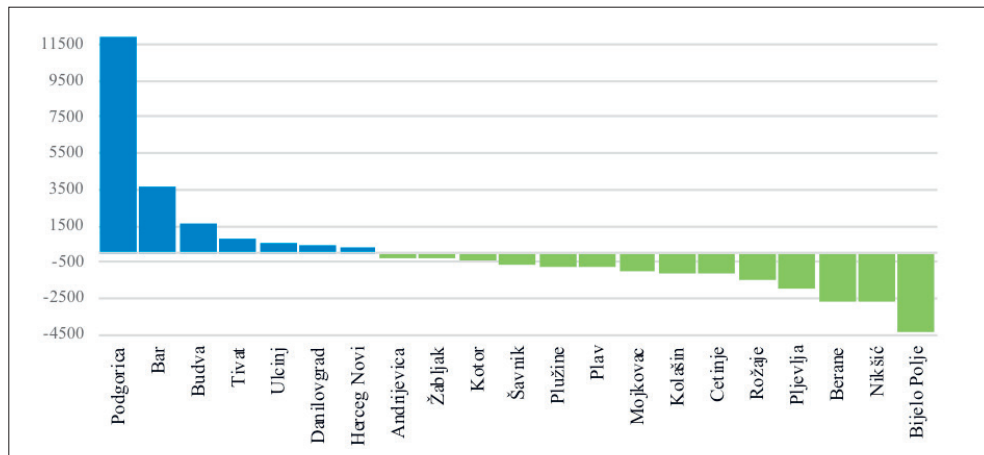
Izvor: MONSTAT, kalkulacije autora

Stopa neto migracionog salda sjevernog regiona, koja predstavlja odnos migracionog salda i broja stanovnika sredinom kalendarske godine, u prosjeku je iznosila -6.4% tokom posmatranog perioda, što znači da je na 1000 stanovnika 6,4 stanovnika odselilo iz sjevernog regiona. Sa druge strane, stopa neto migracionog salda je u središnjem regionu iznosila $2,3\%$, a u primorskom $3,4\%$, što znači da su se na 1.000 stanovnika 2,3, odnosno 3,4 osobe doselile u središnji, tj. primorski region.

Posmatrano po opštinama, tokom perioda 2004–2016. godine Podgorica predstavlja grad u koji se migranti najčešće doseljavaju. Ukupan migracioni saldo je 11.916. Pozitivan, ali znatno niži migracioni saldo je zabilježen u Danilovgradu i svim opštinama primorskog regiona, osim Kotoru. Sa druge strane, sve opštine sjevernog regiona bilježe negativan migracioni saldo. Dakle, od ukupnog broja opština u Crnoj Gori 7 je ostvarilo pozitivan migracioni saldo, dok je njih 14 zabilježilo veće odseljavanje od doseljavanja⁵. Najznačajnije emigraciono područje u posmatranom dvanaestogodišnjem periodu je opština

⁵ Izmjenama Zakona o teritorijalnoj organizaciji Crne Gore, 2013. je uspostavljena opština Petnjica, a 2014. godine opština Gusinje. Opštine Petnjica i Gusinje su izdvojene iz opština Berane i Plav i nijesu uključene u obračun migracionog

Grafik 3. Ukupni migracioni saldo po opštinama za period 2004–2016. godine

Izvor: MONSTAT

Bijelo Polje, gdje je zabilježen migracioni saldo od -4328 . Više od polovine migranata iz opština sjeverno regiona seli se u središnji.

Kao što je navedeno, opštine u sjevernom regionu nijesu samo emigraciona područja u Crnoj Gori. Značajno veći nivo odseljenja u odnosu na doseljenja zabilježen je u opštinama u središnjem regionu, prije svega u Nikšiću koji je u posmatranom periodu iznosio -2.708 . U tom slučaju je najintenzivnije kretanje stanovništva, u prosjeku 50%, zabilježeno u pravcu Nikšić — Podgorica.

Jedan od najznačajnijih činilaca i uzroka migriranja u pravcu sjever — jug su regionalne razlike u stepenu razvijenosti. Kako su u proteklom periodu razlike bile naglašenije, tako je i obim migracija između regiona rastao.

Stepen razvijenosti opština i regiona iskazan preko indeksa razvijenosti⁶ ukazuje da su opštine sjevernog regiona na znatno nižem nivou razvijenosti od onih u središnjem i primorskom regionu. Sjeverni region čini 50,1% prosjeka razvijenosti Crne Gore, dok su opštine u središnjem i primorskom regionu 23,5%, odnosno 62% iznad prosjeka. Dodatno, stepen konkurentnosti opština u sjevernom regionu je znatno niži u poređenju sa ostalim opštinama. Sve opštine sjevernog regiona, osim Žabljaka, nalaze se daleko ispod prosjeka (indeks se kreće u intervalu od 64,4 do 86,0, Crna Gora = 100)⁷. Sa druge strane su

salda. Opština Petnjica je u periodu od 2014. do 2016. zabilježila pozitivan migracioni saldo od 9, dok je Gusinje u 2016. godini zabilježila migracioni saldo od 41.

⁶ *Strategija regionalnog razvoja Crne Gore 2014–2020*, Ministarstvo ekonomije Crne Gore, 2014. godine.

⁷ *Ibid.*

primorske opštine iznad prosjeka, gdje indeks konkurentnosti za Budvu i Tivat iznosi 161,0, odnosno 156,0.

Regionalne razlike u razvijenosti se manifestuju u različitim mogućnostima za zaposlenje i zaradu, što opredjeljuje stanovništvo da se u potrazi za poslom i boljim životnim standardom sele u krajeve koji im nude veće mogućnosti. Pokazatelji na tržištu rada potkrepljuju navedeno. U posmatranom periodu prosječna stopa nezaposlenosti u sjevernom regionu iznosila je 33,0%, što je znatno više u poređenju sa 17,1% u središnjem i 10,7% u primorskom regionu. Usljed nedostatka radnih mjesta najveći odliv stanovništva iz sjevernog regiona je zabilježen u 2013. godini kada je zabilježena i najveća stopa nezaposlenosti u sjevernim opštinama (40,6%). U prilog ovome idu i pokazatelji nivoa zarada po regionima, što dodatno motiviše stanovništvo da se sele u krajeve sa većom cijenom rada. Prosječna neto zarada u posljednjih deset godina je u sjevernom regionu bila na nižem nivou u odnosu na središnji, gdje je i zabilježeno najveće doseljavanje stanovništva iz sjevernih opština (419,6 EUR naspram 435,7 EUR). Međutim, međuregionalna kretanja stanovništva, podstaknuta stanjem na tržištu rada uticala su na preraspodjelu radne snage unutar zemlje. Stanovništvo se selilo u krajeve gdje je postojala potreba za radnom snagom. Odseljavanje iz manje razvijenih sredina, prije svega sjevernog regiona uticalo je na smanjenje pritiska na tržište rada i zapošljavanje, iako je i dalje prisutna visoka stopa nezaposlenosti.

Nivo siromaštva u regionima i unutrašnje migracije su se u posmatranom periodu međusobno uslovljavali. S jedne strane, stopa siromaštva je uticala na migriranje stanovništva iz krajeva sa većom ka regionima sa manjom stopom siromaštva. Međutim, tako uslovljene migracije su uticale na mijenjanje strukture stanovništva po nivou siromaštva kako u regionima odseljenja, tako i u regionima doseljenja. Ovakav trend je uticao na mijenjanje strukture stanovništva kad je riječ o nivou siromaštva. Naime, stopa siromaštva u sjevernom regionu je u 2007. godini iznosila 14%, dok je ista u središnjem i primorskom bila 6,3% i 2,2% respektivno. Migriranje stanovništva sa sjevera prema glavnom gradu i primorju uticalo je na smanjenje stope siromaštva u sjevernom regionu i povećanje u ostalim krajevima Crne Gore, budući da je većinu migranata činilo stanovništvo bez posla i dohotka. Tako je u 2013. godini⁸ stopa siromaštva bila izjednačena u sjevernom i središnjem regionu (10,3%), dok je u primorskom porasla tokom šetogodišnjeg perioda na 3,8%. Takođe, udio siromašnog stanovništva je u sjevernom regionu činio 56,5% populacije, da bi u 2013. godini isti iznosio 30,1%. Sa druge strane, usljed intenzivnog odseljavanja

⁸ Posljednji raspoloživ podatak.

Tabela 2. Međuregionalne migracije u Crnoj Gori u periodu 2004–2016. godine

	Godina	Doseljenja			Ukupno	Doseljenja %			
		Sjeverni region	Središnji region	Primorski region		Sjeverni region	Središnji region	Primorski region	
Odseljenja	Sjeverni region	2016.	375	987	701	2063	18,2	47,8	34,0
		2015.	220	990	667	1877	11,7	52,7	35,5
		2014.	217	943	625	1785	12,2	52,8	35,0
		2013.	254	1168	585	2007	12,7	58,2	29,1
		2012.	274	1062	601	1937	14,1	54,8	31,0
		2011.	281	1031	743	2055	13,7	50,2	36,2
		2010.	286	835	716	1837	15,6	45,5	39,0
		2009.	323	907	701	1931	16,7	47,0	36,3
		2008.	342	840	671	1853	18,5	45,3	36,2
		2007.	284	719	524	1527	18,6	47,1	34,3
		2006.	312	945	442	1699	18,4	55,6	26,0
		2005.	251	696	355	1302	19,3	53,5	27,3
	2004.	237	683	373	1293	18,3	52,8	28,8	
	Središnji region	2016.	360	843	718	1921	18,7	43,9	37,4
		2015.	281	691	510	1482	19,0	46,6	34,4
		2014.	219	724	547	1490	14,7	48,6	36,7
		2013.	206	762	477	1445	14,3	52,7	33,0
		2012.	247	779	487	1513	16,3	51,5	32,2
		2011.	228	735	473	1436	15,9	51,2	32,9
		2010.	175	574	473	1222	14,3	47,0	38,7
		2009.	188	534	453	1175	16,0	45,4	38,6
		2008.	196	531	349	1076	18,2	49,3	32,4
		2007.	134	522	327	983	13,6	53,1	33,3
		2006.	159	493	352	1004	15,8	49,1	35,1
		2005.	170	497	274	941	18,1	52,8	29,1
	2004.	133	394	290	817	16,3	48,2	35,5	
	Primorski region	2016.	243	593	342	1178	20,6	50,3	29,0
		2015.	187	472	307	966	19,4	48,9	31,8
		2014.	163	491	273	927	17,6	53,0	29,4
		2013.	132	540	250	922	14,3	58,6	27,1
		2012.	162	480	277	919	17,6	52,2	30,1
		2011.	139	438	326	903	15,4	48,5	36,1
		2010.	127	338	298	763	16,6	44,3	39,1
2009.		131	305	329	765	17,1	39,9	43,0	
2008.		88	268	250	606	14,5	44,2	41,3	
2007.		78	335	251	664	11,7	50,5	37,8	
2006.		92	342	267	701	13,1	48,8	38,1	
2005.		72	279	263	614	11,7	45,4	42,8	
2004.	79	250	221	550	14,4	45,5	40,2		

Izvor: MONSTAT, kalkulacije autora

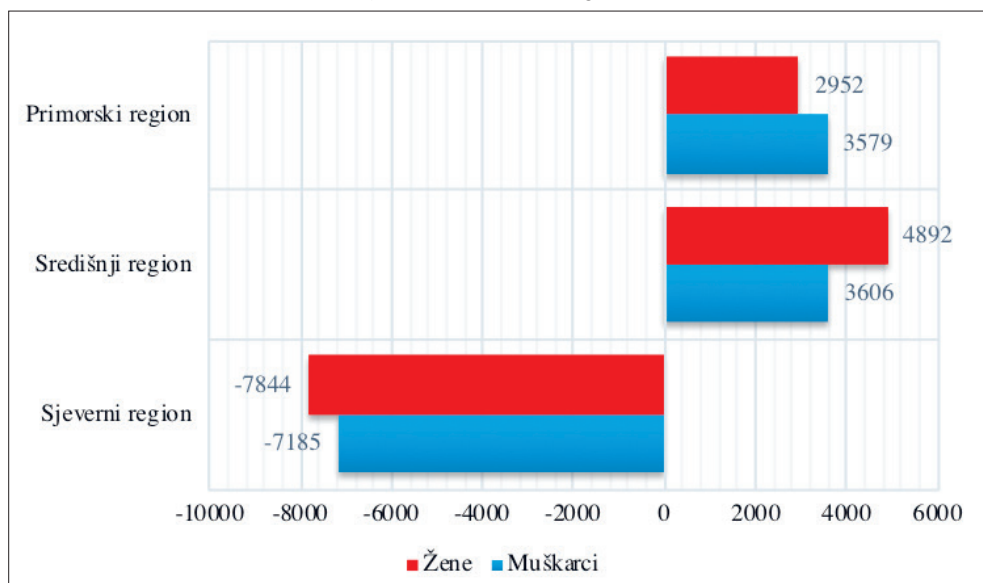
stanovništva iz sjevernog regiona, u potrazi za zaposlenjem i boljim uslovima života, udio siromašnih se povećao u središnjem regionu sa 38,4% na 58,1% i primorskom sa 5,1% na 11,8%.

Međuregionalne migracije utiču i na fertilitet i mortalitet stanovništva. S obzirom na to da je veći broj žena koje napuštaju manje razvijena područja i najčešće se sele u glavni grad, njihova migratorna kretanja utiču na stopu fertiliteta kako u prethodnom, tako i u sadašnjem mjestu prebivališta. Slično se može analizirati i sa stanovništva starosne strukture, gdje su migranti najčešće stariji od 20 i mlađi od 40 godina, što za posljedicu može imati i mijenjanje starosne strukture i radnog kontingenta u emigracionom i imigracionom području.

2. Unutrašnje migracije po polu i starosti

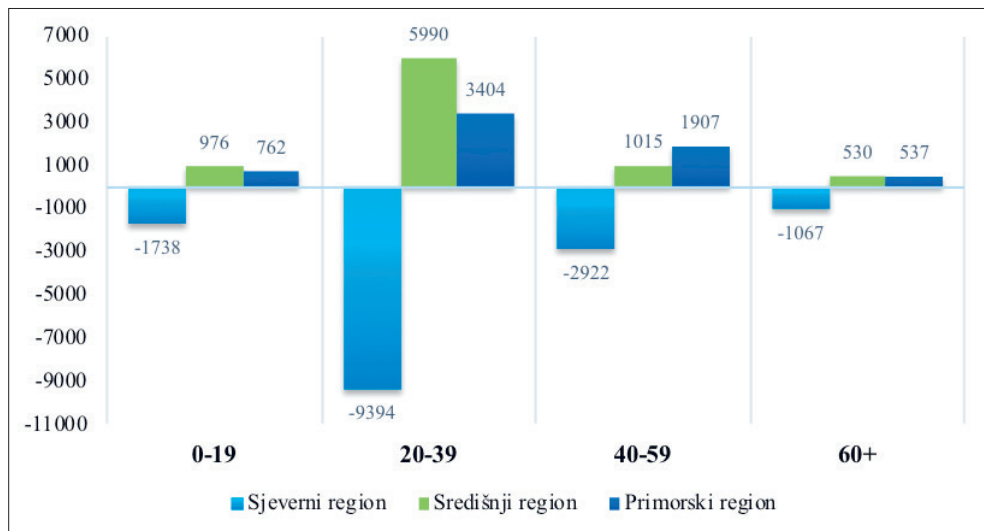
Polna i starosna struktura migracija pruža detaljniju sliku mehaničkog kretanja stanovništva jer pruža bazu za dublju analizu profila migranata. U Crnoj Gori su tokom perioda od 2004. do 2016. godine žene činile veći udio u ukupnim migratornim kretanjima (55,4%) u odnosu na muškarce. Ukupno 27.987 žena je bilo uključeno u migratorna kretanja u period od 2004. godine.

Grafik 4. Ukupni migracioni saldo po polu po regionima u Crnoj Gori u periodu 2004–2016. godine

Izvor: MONSTAT, kalkulacije autora

Grafik 5: Migracioni saldo po starosnim grupama i regionima u Crnoj Gori u periodu od 2004–2016. godine

Izvor: MONSTAT, kalkulacije autora

Posmatrano po regionima, sjeverni region bilježi negativan migracioni saldo i kod muškaraca i kod žena, s tim što je zabilježeno veće odseljavanje žena. S druge strane, središnji i primorski regioni su imigraciona područja. U središnjem je zabilježeno veće doseljavanje žena u odnosu na muškarce, dok je u primorskom regionu obrnut slučaj.

Najveći broj žena se doselio u glavni grad, gdje se bilježi i najveća razlika u migracionom saldu između muškaraca i žena. Pored odseljavanja iz manje razvijenih u razvijenije sredine zbog većih mogućnosti za zaposlenje, zaradu i bolji životni standard, jedan od razloga ovakvog trenda i odnosa je svakako dodatno školovanje i sticanje visokog obrazovanja. Podaci o broju upisanih studenata na fakultetima ukazuju da je broj upisanih žena na svim nivoima studija⁹ veći od broja muškaraca, čime se objašnjava veći pozitivan migracioni saldo u Podgorici kad je riječ o ženama, budući da se i najveći broj fakulteta i studijskih programa nalazi u glavnom gradu. Najveći broj njih po završetku školovanja nađe zaposlenje i promijeni mjesto stanovanja. Veće doseljavanje žena u odnosu na muškarce je pored Podgorice zabilježeno i u opštini Tivat.

Pored toga što je migrant češće žena nego muškarac, starosna struktura ukazuje da radno sposobno stanovništvo najčešće mijenja mjesto prebivališta.

⁹ Osnovne, specijalističke, magistarske i doktorske studije.

Prosječna starost migranata je 35,3 godine. Posmatrano po polu, žena-migrant u prosjeku ima 33,8 godina, dok je muškarac migrant stariji i u prosjeku ima 37,2 godine.

Regionalne razlike u privrednoj razvijenosti su uzrokovale i najveće odse-ljavanje stanovništva starosti 20–39 godina iz sjevernog regiona. Migracioni saldo ove starosne grupe u sjevernom regionu je za period 2004–2016. godine iznosio –9.394. Najveći broj njih se doselio u središnji region, gdje je broj de-seljenja u posmatranom periodu bio veći za 5.990 od broja odseljenja. Na ni-žem nivou, ali pozitivan migracioni saldo zabilježen je i u primorskom regionu.

Migracije po starosnoj strukturu ukazuju i na trend da se najveći broj mi-granata mlađih od 40 godina doseljava u središnji region, a oni stariji od 40 se najčešće naseljavaju u primorskim opštinama.

3. Struktura i karakteristike imigracija

Spoljne migracije podrazumijevaju pokretljivost stanovništva preko grani-ca države. Za razliku od unutrašnjih migracija gdje je prostorna jedinica pro-učavanja region i opština, kod spoljnih migracija je prostorna jedinica prouča-vanja država. Obim, struktura i intenzitet spoljnih migracija može se izraziti preko različitih apsolutnih i relativnih pokazatelja, kao što su migracioni sal-do, stopa migracionog salda, stopa bruto migracija i drugo. Međutim, postoje teškoće prilikom računanja pomenutih indikatora, s obzirom na to da ne po-stoje pouzdani i tačni podaci o emigracijama, odnosno iseljavanjima iz Crne Gore. U tom slučaju će se ovaj dio analize fokusirati na analizu doseljavanja.

Tokom 20. vijeka broj migranata se povećavao¹⁰. Najintenzivnije doseljava-nje je zabilježeno devedesetih godina. Broj imigracija u Crnu Goru u posljed-njoj deceniji 20. vijeka je približno jednak broju imigracija u pedesetogodišnjem periodu 1940–1990. godine. Razlog visokog niva doseljavanja devedesetih go-dina, kada se u Crnu Goru doselilo 41.801 migrant, može se objasniti politič-kom nestabilnosti i ratnim dešavanjima u regionu. U 1992. godini je ostvaren najveći broj doseljavanja, kada je 9.888 migranata imigriralo u Crnu Goru. Ta-kođe, usljed ratnih dešavanja 1999. godine imigracije u Crnu Goru su uticale na rast ukupnog broja stanovnika za 7.595. Pored uticaja na ukupan broj, mi-gratorna kretanja su uticala na polnu i starosnu strukturu stanovništva.

¹⁰ Broj doseljavanja je dobijen iz Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova iz 2011. godine, gdje su imigranti evidentirani na osnovu pitanja „Da li je lice ikada živje-lo/boravilo van Crne Gore jednu godinu i duže?” koje upotpunjuju informacije o godini doseljenja, razlogu doseljenja i zemlji iz koje su se doselili.

Grafik 6. Ukupan broj doseljavanja u Crnu Goru u periodu 2000. do 2011. godine

Izvor: MONSTAT

Ukupan broj imigranata u 2011. godini se odnosi na period januar — mart 2011. godine, s obzirom na to da je izvor podataka Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori na dan 31. mart 2011. godine.

Doseljavanja u 21. vijeku su imala manji intenzitet u poređenju sa devedesetim godinama. Najintenzivnije doseljavanje u Crnu Goru zabilježeno je 2010. godine. Prema popisima iz 2003. i 2011. godine, ukupno 33.782 migranta su se doselila u Crnu Goru. Najveći broj se doselio u središnji region gdje se naselilo 43,3% ukupnog broja migranata. Sa druge strane, procentualno učešće migranata u ukupnom stanovništvu zabilježeno je u primorskim opštinama, gdje u prosjeku migranti čine oko 30% stanovništva. Sa druge strane, u Podgorici imigranti čine petinu stanovništva.

Sa stanovišta polne strukture, od ukupnog broja doseljenih, 51,0% su žene. Posmatrano po regionima, najveća razlika u broju imigranata po polu zabilježena je u primorskom regionu gdje je imigriralo ukupno 46,1% muškaraca i 53,9% žena. Odnos između muškaraca i žena migranata se razlikuje između regiona. Tako je procenat muškaraca doseljenih u sjeverni region viši u odnosu na udio žena (51,8 naspram 48,2), dok je u središnjem i primorskom regionu obrnut odnos u korist žena (u središnjem 50,2% i primorskom 53,9% žena).

Četiri petine ili 80,1% imigranata se doselilo iz bivših jugoslovenskih zemalja. Imigranti iz Srbije čine najveći dio, odakle se u Crnu Goru doselilo ukupno 45,9%. Skoro petina imigranata ili 18,1% se doselila iz Bosne i Hercegovine, najvećim dijelom zbog rata tokom devedesetih godina. U odnosu na ostale zemlje, značajan procenat čine i imigranti iz Hrvatske i Kosova (7,3% i 6,7% respektivno). Od zemalja van regiona najveći broj imigranata je

iz Njemačke (5,5%), dok migranti iz ostalih zemalja čine ispod 2% ukupnog broja imigracija.

Različiti faktori su uticali na obim i strukturu imigracija u Crnu Goru. Imigracije se mogu analizirati sa stanovišta motiva za preseljenjem, koji može biti političke ili ekonomske prirode, socijalni, porodični i drugo. Dakle, doseljavanja u Crnu Goru su imala karakteristike dobrovoljnih migracija i prinudnih koje su rezultat ratova u susjednim zemljama.

Najveći dio doseljavanja, 56,9%, rezultat je porodičnih razloga. Ekonomski faktori su uticali da se 13,5% stanovnika iz drugih zemlja doseli u Crnu Goru, dok je najmanji broj onih koji su zbog školovanja imigrirali (3,4%). Sa druge strane, 16,8% ukupnog broja imigracija ostvareno je usljed ratova u susjednim zemljama tokom 90-ih godina.

Zaključak

Tokom 21. vijeka obim unutrašnjih migracija se povećavao. Rast u veličini migratornih kretanja se može objasniti većim ekonomskim rastom u zemlji u posmatranom periodu. Ukoliko se analizira trend posljednjih pet godina, u prosjeku, svakodnevno mjesto prebivališta promijeni 12 stanovnika Crne Gore. Glavna karakteristika unutrašnjih migracija je smjer seljenja iz sjevernog ka središnjem i primorskom regionu. Negativan migracioni saldo u svim opštinama sjevernog regiona je zabilježen tokom cijelog perioda od 2000. godine. Sa druge strane, središnji i primorski regioni bilježe pozitivan migracioni saldo. Takvom trendu u središnjem regionu najviše doprinosi veći obim doseljavanja u glavni grad. Analiza podataka iz 2016. godine pokazuje da se svaki dan, u prosjeku, u Podgoricu doseli pet migranata, dok se dvoje odseli.

Migriranje stanovnika is sjevernog u središnji i primorski region je prije svega posljedica neravnomjernog privrednog razvoja. Kako su regionalne razlike u razvijenosti rasle, tako se i obim međuregionalnih migracija povećavao, što je u krajnjem rezultiralo i sve većim negativnim migracionim saldom u sjevernom regionu. Analiza migracionih kretanja po polu i starosti ukazuje da se žene u većem obimu sele, u poređenju sa muškarcima (55,4% naspram 44,6%), dok je istovremeno najmobilnije radno sposobno stanovništvo. Prosječna starost migranata je 35,3 godine, a starosna grupa koja bilježi najveći obim migracija je 20–39.

Na ukupan broj stanovnika, polnu i starosnu strukturu uticao je i broj imigracija iz drugih zemalja. Najveći broj imigranata je iz zemalja regiona, koji u ukupnom broju čine 80%. Imigranti su se u najvećem broju slučajeva naselili u glavni grad, dok u primorskim opštinama bilježe najveće učešće u ukupnom broju stanovnika.

Literatura

- [1] Breznik, Dušan (1988). „Demografija-analiza, metodi i modeli”, Naučna knjiga, Beograd.
- [2] Caselli G, Vallin J. and Wunsch G. (2006). Demography — Analysis and Synthesis, Academic Press.
- [3] MONSTAT (2004–2016). Migracije unutar Crne Gore, saopštenja.
- [4] MONSTAT (2011). Migracije stanovništva, rezultati Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. godine.
- [5] Prostorni plan SR Crne Gore (1983). Institut za društvenoekonomska istraživanja, Titograd.
- [6] Radović, Lj. i Vukotić, V. (1983). *Stanovništvo Crne Gore do 2000. godine*, Institut za društvenoekonomska istraživanja, Titograd.
- [7] *Strategija regionalnog razvoja Crne Gore 2014–2020*, Ministarstvo ekonomije Crne Gore, 2014. godine.
- [8] Šimčević V., Gogala M. (2005). Demometrijski migracijski modeli, Migracijske i etničke teme, Zagreb
- [9] Wertheimer Baletić Alice (1999). *Stanovništvo i razvoj*, Mate, Zagreb.

Milika MIRKOVIĆ

THE MECHANICAL MOVEMENT OF POPULATION IN MONTENEGRO IN THE XXI CENTURY

Summary

Migrations can be linked to the emergence of mankind. Different circumstances and factors have influenced the displacement of the population from one place to another. Migration trends between the municipalities and the regions in Montenegro have intensified in recent years. Also, immigration of people in Montenegro from other countries has grown in the last three decades. Hence, this paper analyses Montenegrin internal migration for the period 2000 to 2016 and the immigration to Montenegro from other countries. The aim of the paper is to present the characteristics of the mechanical movement of the people in Montenegro from different aspects, first of all the size and direction of the migratory movements, the gender and age structure of the migrants as well as the demographic, economic and social aspects of migration. Also, the consequences of migrations between the regions in Montenegro were analysed, both at the settlement site and on the place of displacement.

Key words: internal migrations, immigration, population, migration balance